26. 3. 2019

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Aktivní legitimace u pojistného plnění z pojištění hypotečního úvěru

Dne 9. října 2018 rozhodl Ústavní soud o zrušení rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. 23 Cdo 4513/2016. Tímto byla změněna rozhodovací praxe, která se dosud v oblasti ochrany práv osob s pojištěním hypotéčních úvěrů aplikovala.

Historie případu

Stěžovatelka se rozhodla v roce 2007 pro koupi nemovité věci - rodinného domu a pozemky v obci Ch. Na základě toho uzavřela dne 21. 3. 2007 s Hypoteční bankou, a. s. (dále jen "Hypoteční banka"), smlouvu o poskytnutí hypotečního úvěru. Spolu se smlouvou nabídla Hypotéční banka pojištění úvěru. Tuto nabídku stěžovatelka využila a přistoupila k pojištění úvěru pro případ smrti nebo plné invalidity. Toto pojištění bylo sjednáno rámcovou pojistnou smlouvou uzavřenou vedlejší účastnicí ČSOB Pojišťovnou, a. s. (dále jen "pojišťovna"), jakožto pojistitelem a Hypotéční bankou jako pojistníkem.

V roce 2010 se u stěžovatelky projevily vážné zdravotní problémy, které způsobily invaliditu III. stupně. Stěžovatelka v návaznosti na nastalou pojistnou událost požadovala od pojišťovny pojistné plnění, které jí náleželo z výše uvedené pojistné smlouvy. Plnění však nebylo ze strany pojišťovny poskytnuto. Pojišťovna uvedla jako důvod neposkytnutí plnění neuvedení pravdivých informací o zdravotním stavu účastnice a záměrné zamlčení skutečností o jejím onemocnění. Stěžovatelka podala žalobu u Okresního soudu v Pardubicích, ve které se domáhala zaplacení pojistného plnění.

Moreno Vlk & Asociados
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘE / ABOGADOS / ATTORNEYS AT LAW
PRAHA - MADRID - BRATISLAVA

Rozhodnutí obecných soudů

Stěžovatelkou podaná žaloba byla dne 7.9.2015 Okresním soudem v Pardubicích zamítnuta. Důvodem pro zamítnutí byla aktivní legitimace. Okresní soud v Pardubicích vyjádřil názor, že stěžovatelka nebyla aktivně legitimovaná k podání žaloby, neboť smluvními stranami uzavřené pojistné smlouvy je pojišťovna a Hypotéční banka. Proto žalobu zamítl a rozhodl, že stěžovatelka nemá nárok na pojistné plnění.

Proti uvedenému rozhodnutí Okresního soudu v Pardubicích, podala stěžovatelka odvolání. Krajský soud v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích, případ projednal, rozhodl o zrušení rozsudku

Okresního soudu v Pardubicích a vrátil věc k novému projednání. Krajský soud odůvodnil své rozhodnutí tím, že stěžovatelka je aktivně legitimovaná k podání žaloby, neboť jako dlužník z úvěrové smlouvy a rámcové pojistné smlouvy hájila, především své vlastní zájmy, nikoliv zájmy Hypoteční banky. Stěžovatelka tak byla dle názoru odvolacího soudu aktivně legitimovaná k podání žaloby, neboť má na poskytnutí pojistného plnění jak právní, tak ekonomický zájem.

Ve věci bylo podáno ze strany žalované pojišťovny dovolání k Nejvyššímu soudu, který rozsudkem sp. zn. 23 Cdo 4513/2016 ze dne 20.6.2017 změnil usnesení krajského soudu tak, že potvrdil rozsudek soudu okresního. Nejvyšší soud argumentoval tím, že stěžovatelka není smluvní stranou výše uvedené pojistné smlouvy, stejně tak není oprávněná pojistné plnění přijmout. V důsledku toho nemá nárok vymáhat práva ze smlouvy plynoucí pro sebe, ani pro třetí osobu. Dle názoru Nejvyššího soudu právní a ekonomický zájem stěžovatelky na vypořádání smluvních vztahů založených smlouvou, uzavřenou mezi třetími osobami, nemůže sám o sobě stěžovatelce založit aktivní věcnou legitimaci ve sporech o plnění z takové smlouvy. Nejvyšší soud se tak přiklonil k argumentaci Okresního soudu v Pardubicích, že uzavřená pojistná smlouva je svým charakterem smlouvou o pojištění cizího rizika ve smyslu ust. § 10 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě (dále jen “ZPS”)[1]. Proto je stěžovatelka objektem pojištění, kdy její pojistné riziko bylo pojištěno Hypoteční bankou, která jako jediná může být v případném sporu o výplatu pojistného plnění z této smlouvy aktivně legitimována.

Rozhodnutí Ústavního soudu

Proti rozsudku Nejvyššího soudu se stěžovatelka bránila ústavní stížností, ve které navrhovala jeho zrušení. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítala porušení svého ústavně zaručeného práva na soudní a jinou ochranu plynoucího z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina). Zásah stěžovatelka spatřovala zejména v tom, že jí nebyla přiznána aktivní legitimace k podání žaloby o zaplacení pojistného plnění. Stěžovatelka v ústavní stížnosti též poukázala na skutečnost, že pojišťovna a Hypoteční banka jsou vzájemně propojeny, neboť jsou součástí jednoho holdingu.

Ústavní soud nálezem sp. zn. IV.ÚS 3009/17 ze dne 9.10.2018 rozsudek Nejvyššího soudu zrušil. Ústavní soud dospěl k závěru, že bylo porušeno stěžovatelky ústavně zaručené právo na soudní a jinou ochranu podle čl. 36 odst.1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

Porušení čl. 38 odst. 2 Listny pak Ústavní soud spatřoval v tom, že Nejvyšší soud změnil rozhodnutí odvolacího soudu z důvodu jiného názoru, na základě již v minulosti zformulované judikatury Nejvyššího soudu, a to bez toho, aniž by ve věci nařídil jednání. Tím, že nepodstoupil otázku aktivní věcné legitimace kontradiktorní diskusi stran a dospěl k jinému právnímu názoru než soud odvolací, nedal svým postupem stěžovatelce prostor na tento zásadní obrat v právním posouzení reagovat.

Ústavní soud připomněl jednu ze základních zásad civilního procesu, kterou je zajištění spravedlivé ochrany soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků. Ty se v posuzované věci vyskytují zejména v podobě právem chráněných zájmů pojištěného, plynoucích i z ust. § 10 ZPS ve spojení s ust. § 2 OSŘ[2]. Hmotněprávní ustanovení § 10 v odst. 3 a 4 ZPS totiž nenechává pojištěného bez právní ochrany, ale vychází z předpokladu, že v případě smrti nebo zániku pojistníka, vstupuje místo něj do soukromého pojištění pojištěný. Na základě této hmotněprávní úpravy Ústavní soud ve svém nálezu vyjádřil úvahu, zda nelze zákonnou úpravu s ohledem na ochranu zájmu pojištěného ústavně konformě vyložit tak, že ust. § 10 odst. 3 a odst. 4 ZPS platí analogicky i pro nečinnost pojistníka. Touto úvahou se však Ústavní soud již nadále vice nezaobíral a nechal ji na posouzení Nejvyššího soudu, jakožto interpreta a sjednocovatele výkladu podústavního práva.

Ústavní soud se ve svém nálezu též neztotožnil se závěrem Nejvyššího soudu ohledně stěžovatelky aktivní legitimace, kdy dle jeho názoru v řízení nejde o stěžovatelčina práva a povinnosti. Ústavní

soud naopak uvedl, že stěžovatelka je slabší stranou, subjektem, který má oproti bance primární zájem na vyplacení pojistného plnění, nikoli Hypoteční banka, které může být v závěru lhostejné, zda získá finanční prostředky poskytnuté v rámci úvěru zpět od pojišťovny nebo od dlužníka.

Ústavní soud rovněž poukázal na žalovatelkou zdůrazněnou skutečnost, že pojišťovna a Hypoteční banka spadají do stejného holdingu. Mohla by tak hypoteticky nastat situace, ve které nemusí mít banka z různých důvodů zájem požadovat plnění od "spřátelené" pojišťovny, čímž by v důsledku aplikace právního závěru rozsudku Nejvyššího soudu, byla stěžovatelka postavena do patové situace. To znamená, že by nemohla plnění požadovat přímo po pojišťovně a zároveň by neměla prostředek, kterým by mohla donutit banku k uplatnění pojistného nároku u pojišťovny. Tato situace, kdy banka poskytující hypoteční úvěr je provázaná s pojišťovnou na hypotéčním trhu není aktuálně, vzhledem k situaci na trhu poskytovatelů hypotečních úvěrů, nikterak výjmečná.

Na základě všech výše uvedených argumentů Ústavní soud dospěl k závěru, “[…] *že stěžovatelka sice de lege lata nemá (přímo) právo na plnění z pojistné smlouvy, ale má, s ohledem na to, že je osobou, která vše financuje (a tudíž z toho očekává prospěch), zájem na tom, aby bylo z pojistné smlouvy plněno (v konečném výsledku) v její prospěch. Vystavení stěžovatelky do situace, ve které nemá možnost se jakkoli domáhat poskytnutí pojistného plnění z pojištění úvěru, ke kterému přistoupila podpisem přihlášky k pojištění a pravidelně měsíčně platila pojistné, je s ohledem na okolnosti posuzované věci zjevnou kvalifikovanou vadu soudního rozhodování a porušením ústavně zaručených práv. Nejvyšší soud měl přihlédnout ke specifickým okolnostem posuzované věci i k vývoji na trhu s hypotečními úvěry a v souladu se základními pravidly a principy civilního procesu, zejména pak s § 1, § 2 a § 3 o. s. ř., vyložit hmotné právo ve prospěch věcného přezkumu stěžovatelčiny žaloby, jak to učinil odvolací soud, nikoli jen odkázat na vlastní judikaturu, která již není, s ohledem na uvedený vývoj finančního (hypotečního, pojišťovacího) trhu, zcela relevantní a aktuální.*”[3]

Závěr

Přestože klientům s pojištěním hypotéčního úvěru de lege lata právo na plnění z pojistné smlouvy dle staré právní úpravy nepřísluší, nález Ústavního soudu[4] celou dosavadní rozhodovací praxi mění. Nově budou moci klienti, kteří mají své hypotéční úvěry pojištěny v rámci své aktivní legitimace domáhat soudního přezkumu svých práv u pojistného plnění sami.

Východisko problematiky plnění z pojištění hypotéčních úvěrů snad do celé situace vnese zákon č. 87/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění[5], účinný od 1.12.2018. Zákon totiž nově ukládá povinnost nabízet pojištění pouze za předpokladu, pokud klient má na takovém pojištění sám kvalifikovaný zájem, který se shoduje se zájmem pojištěného. V tomto případě banky.

Michal Vrba,
právní asistent

MORENO VLK & ASOCIADOS
advokátní kancelář

Sokolovská 32/22
186 00 Praha 8

Tel.: +420 224 818 736
Fax: +420 224 818 736

e-mail: praha@moreno-vlk.eu

[1] Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě ve znění ke dni 7.3.2007
[2] Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád
[3] Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3009/17 ze dne 9. 10. 2018, bod 17
[4] Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3009/17 ze dne 9. 10. 2018
[5] Zákon č. 87/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc prosinec 2025
- Odpočet na výzkum a vývoj v roce 2026
- Zaměstnanecké akcie (ESOP) v roce 2026: co přináší novela a jak se na ni připravit
- Ústavní soud vymezil hranice závaznosti trestního rozsudku pro rozhodování správních soudů v daňových věcech
- Regulatorní posun v oblasti platebních služeb: Stanovisko ČNB k minimální uživatelské zkušenosti mění podmínky pro Open Banking
- Několik otázek k postavení podlimitních správců kvalifikovaných fondů rizikového kapitálu v českém právním řádu
- Využívání holdingových struktur a na co si dát pozor
- Možné důsledky nesprávného použití AI v procesních podáních
- Územní plán jako klíčový faktor při oceňování pozemků
- Když společník není dodavatel. NSS znovu řešil daňový „švarcsystém“ u společníků s.r.o.
- Zaměstnanecké akciové opční programy (ESOP)